

วิจารณ์หนังสือ : Book Review
ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ
IF THE VIDERLY IT'S PROBABLY ELDERLY PERSON

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ป.อ.ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : พฤษภาคม 2561

จำนวนหน้า : 44 หน้า

สำนักพิมพ์ : หอพระไตรปิฎก

ISBN : 978-6 16-7053-41-7

¹พระครูอดุลย์ปัญญารักษ์ สิริปณฺโญ (สมบัตไทย) และ

²พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต (พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ)

¹PhraKru Adoolpanyaphiruk Siripanyo (Sombatthai)

and ²Phrakru Pariyattiphattanabundit (Phra Mahamitr Thitapanyo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Thailand

¹boonthomesombatthai@gmail.com

Received: December 26, 2024; **Revised:** January 1, 2025; **Accepted:** January 31, 2025

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ช่วยเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุ ที่กล่าวในหนังสือ "ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ" โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) โดยได้อธิบายว่าการสูงวัยอย่างสง่างามนั้นเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต

¹นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

²รองศาสตราจารย์, ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตามหลักธรรมเหล่านี้ ซึ่งจะสะท้อนถึงชีวิตที่มีคุณธรรมและได้รับความเคารพอย่างแท้จริง การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ช่วยเตรียมผู้สูงอายุให้เป็นแบบอย่างที่น่าเคารพและเป็นที่พึ่งที่น่าเชื่อถือสำหรับคนรุ่นหลัง โดยยึดหลัก “พรหมวิหาร 4” ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งส่งเสริมสังคมที่เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน นอกจากนี้ การปฏิบัติตามหลัก “สังคหวัตถุ 4” ได้แก่ การให้ คำพูดที่สุภาพ การทำประโยชน์ และความเสมอภาค จะเป็นประโยชน์แก่ทั้งผู้สูงอายุและสังคม และส่งเสริมให้เกิดความเคารพผู้สูงวัยที่มีรากฐานจากความเลื่อมใสในคุณธรรม มากกว่าจะเป็นเพียงธรรมเนียมปฏิบัติหรือผลของวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ, , ธรรมะสร้างสมาธิ 5 พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4

Abstract

This book review aims to present Buddhist principles that enhance the value of the elderly, as discussed in *"If One Knows How to Age, One Can Truly Be an Elder"* by Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). The book explains that aging gracefully involves living in accordance with these principles, thus embodying a life of integrity and gaining genuine respect. Studying and practicing these teachings prepare the elderly to be respectable role models and reliable sources of guidance for younger generations, based on the “Four Divine Abodes” (Brahmavihara) of loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity, which contribute to a supportive society. Additionally, following the “Four Bases of Social Harmony” (Sangahavatthu)—generosity, kind speech, helpful conduct, and equality—benefits both the elderly and society, encouraging respect for elders founded on admiration for their virtue, rather than merely cultural norms or traditions.

Keywords: If One Knows How to Age, One Can Truly Be an Elder, Dhamma that Creates Samadhi 5 Brahmavihara 4, Sangahavatthu 4

ความนำ

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเล่มไม่หนาмаก ขนาดรูปเล่ม 14.5x21.5 ซม. จำนวน 44 หน้า ปกมัน ISBN 978-6 16-7053-4-1-7 จัดพิมพ์โดยบริษัท ไตรลักษณ์บุ๊ค จำกัด : ไม่มีลิขสิทธิ์ (ถ้าพิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในงานต่าง ๆ) หากท่านใดประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่ วัดญาณเวศกวัน ต.บางระทิก อ.สามพราน จ.นครปฐม 73210 ขนาดพอเหมาะกับคนที่ชอบอ่านหนังสือแต่มีเวลาน้อย ฟอนต์อักษรตัวใหญ่อ่านง่าย หัวข้อสำคัญจะทึบตัวหนาตลอด มีเส้นห้ดึงดูดให้อ่านเพลิน เหมาะกับผู้สูงอายุและผู้สนใจใฝ่ศึกษาทั่วไปควรอ่าน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติจะได้เป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ ท่านผู้กำลังกังวลกับการย่างเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุหรือผู้สนใจหลักธรรมนำชีวิตควรอ่านควรศึกษาอย่างยิ่ง

หนังสือเรื่อง “ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ” สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ไว้ ต่อมานายวิศรุต สุขธรรม และนางสาวพุกษา สุขธรรม ผู้ก่อตั้งสำนักพิมพ์หอพระไตรปิฎก แห่งบริษัท ไตรลักษณ์บุ๊ค จำกัด แจ้งขออนุญาตพิมพ์หนังสือเล่มนี้จำนวน 3,000 เล่ม ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้ามอให้โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์ พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์หอพระไตรปิฎก (พิมพ์ครั้งที่ 18 พฤษภาคม 2561)

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเล่มเล็กมีขนาดความหนาและเนื้อหาสาระที่พอเหมาะ สามารถวิเคราะห์และแสวงหาความรู้ได้ครบองค์ธรรม อ่านแล้วมองเห็นภาพและนำไปปฏิบัติได้ หนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้นำหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามาเขียน คือ เรื่อง พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 แต่ตั้งชื่อหัวข้อธรรมที่ชวนคิด ซึ่งผู้วิจารณ์นำมาสรุปเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 วัฒนธรรมนับถือผู้สูงวัยมาเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” **ประเด็นที่ 2** สูตรพระพรหมสร้างโลก **ประเด็นที่ 3** สูตรพระราชาสถาสร้างรัฐ เรื่องสำคัญที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ท่านนำมาสอนแก่ชาวโลกทั้งหลายนอกจากเรื่องการดับทุกข์เข้าถึงนิพพานแล้ว ก็ยังมีการสอนธรรมะเพื่อความสุขแบบชาวโลก เป็นธรรมเพื่ออภิบาลสังคมหรือทำให้มนุษย์เป็นพรหมด้วย คือ พรหมวิหาร 4 และธรรมอันเป็นหลักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คือ สังคหวัตถุธรรม ผู้วิจารณ์ได้อ่านสังเคราะห์สรุปรวมเนื้อหาไปตามลำดับขั้นตอนโดยย่อได้ดังนี้ การอธิบายเนื้อหาแต่ละหัวข้อเข้าใจง่ายสั้นกระชับโดยไม่ต้องตีความ ผู้สูงอายุและผู้สนใจทั่วไปควรอ่านอย่างยิ่งเพื่อเตรียมความพร้อมสื่อนาคตในการเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งผู้เขียนต้องการสื่อสารให้เป็นไปตามประเด็นของหัวข้อธรรมที่ตั้งไว้

รูปแบบปกหนังสือเป็นต้นไม้ใหญ่สูงสง่ามีเงารากที่หนาแน่นมั่นคงหยั่งลงในดิน บอกถึงความสง่างามของท่านผู้สูงอายุที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม มีกายวาจาเป็นปกติให้ลูกหลานดู อยู่อย่างสง่าให้ลูกหลานเห็น แม้ความร่มเย็นเหมือนเงาไม้ใหญ่ให้ลูกหลานได้สัมผัส ทั้งชื่อเรื่องและภาพปกสื่อความหมายในทางธรรมได้อย่างชัดเจนดีมาก

ทัศนะของผู้ศึกษา หนังสือเล่มนี้ได้วางโครงร่างและอธิบายประเด็นต่าง ๆ อย่างชัดเจนและกระชับ อ่านเข้าใจง่ายไม่ต้องตีความมากนัก ผู้ศึกษาจึงเข้าใจถึงเจตนาของผู้เขียนเป็นอย่างดีที่ต้องการสื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์จากการจัดลำดับหัวข้อธรรมและการอธิบายแต่ละประเด็นที่ตรงไปตรงมา ซึ่งเหมาะสำหรับผู้สูงวัยและผู้จะเตรียมตัวเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีศีลธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีนอกจากนั้น ภาพต้นไม้อายุที่ใช้เป็นรูปแบบปกหนังสือยังได้สะท้อนถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่เป็นร่มเงาให้ลูกหลานได้พึ่งพาอย่างมีความสุข ทั้งชื่อเรื่องและภาพปกจึงสอดคล้องกันในเชิงสัญลักษณ์ทางธรรมอย่างชัดเจน

สาระสำคัญของเนื้อหา

ประเด็นที่ 1 วัฒนธรรมนับถือผู้สูงวัย มาเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” ในสังคมนั้น เป็นธรรมดาสืบกันมาว่า คนที่เกิดก่อนมีอายุมากกว่าก็ได้เรียนรู้มาก่อน คนที่เกิดทีหลังยังไม่รู้อะไรก็ได้เรียนรู้จากคนรุ่นก่อนนั้น ลูกเรียนรู้จากพ่อแม่ น้อง ๆ ก็รับรู้จากพี่ ๆ โดยทั่วไปคนรุ่นหลังจึงรับฟังคอยฟังหรือถึงกับเชื่อฟังนับถือคนรุ่นก่อนกว่าตน ดังที่คนไทยเรียกคนรุ่นก่อนอย่างนับถือว่าผู้อาวุโส ยิ่งเป็นคนมีอายุมาก สูงอายุ เป็นคนรุ่นก่อนกว่าหลายรุ่นจนแก่จนเฒ่าก็ยิ่งได้รับความนับถือ เชื่อถือหรือเคารพจนเป็นวัฒนธรรมของชาติของสังคม พร้อมกันนั้น ก็มีหลักมีคำสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาหนุน เพื่อให้ผู้อาวุโสและผู้สูงอายุทั้งหลายประพฤติตัวดำรงตนให้สมควรแก่การที่จะได้รับความยอมรับหรือเคารพนับถือว่าเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ตามที่ว่ามานั้นผู้สูงอายุได้เป็นผู้หลักผู้ใหญ่มีความสำคัญขึ้นมาโดยวิถีของการยอมรับทางวัฒนธรรม แต่เวลานี้สังคมได้เจริญหรือเกิดมีความเปลี่ยนแปลงเป็นไปจนมีสภาพที่เรียกว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากมีอัตราส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นจนกลายเป็นประชากรกลุ่มก้อนใหญ่ เป็นธรรมดาว่าคนส่วนมากหรือคนจำนวนมากมีลักษณะอาการอย่างไร มีคุณภาพแค่ไหน ก็จะเป็นส่วนสำคัญที่ปรุงแต่งสภาพของสังคม เมื่อเป็นเช่นนั้นความสำคัญของผู้สูงอายุที่มีมาแต่เดิมตามวัฒนธรรมประเพณี ก็จะกลายเป็นความสำคัญตามสภาพความเป็นจริงโดยที่ว่าเป็นไปของสังคม เช่น ความเจริญหรือความเสื่อมความดีงามหรือความโทรมทราม ตลอดจนความสุขใสมั่นคงหรือความอ่อนแออบสลายของสังคม จะขึ้นต่อสภาพของผู้สูงอายุเป็นปัจจัยอันใหญ่ เหมือนบอกว่าแต่ต่อไปผู้สูงอายุจะต้องเป็นหลักให้แก่สังคมด้วยความสำนึก โดยรู้ตัว และอย่างเต็มตัว มิใช่เป็นแค่ในทิวทัศน์ที่

เป็นมา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต 2561, 1-2) ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับ ประมวลู คิตคินสัน ที่ได้อธิบายว่า คนจะแก่ จะต้องแก่ความรู้ แก่ศีล แก่ธรรม ควบคู่กับความแก่ แห่งวัยสังขาร เป็นแรงบันดาลใจให้ลูกหลานอยากในการที่จะทำดี คือรักษาศีลให้ลูกหลานดู อยู่ให้ลูกหลานเห็น เย็นให้ลูกหลานได้สัมผัส และต้องปรับตัวให้เข้าถึงธรรมชาติธรรมดา (ประมวลู คิตคินสัน, 2533, 123) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชธรรมวาทิ ได้อธิบายว่า การเข้าถึงกฎธรรมดา จะช่วยให้สภาพจิตมั่นคง ไม่วิตกหรือหวั่นไหว ยามกระทบกับภัยจากสังขาร เช่น ชรา พยาธิ มรณะ เข้าลักษณะว่า “ยิ้มได้เมื่อภัยมา ไม่โศกเมื่อภัยมี” คือทำได้ ผู้สูงอายุผู้เข้าถึงธรรมดาจะไม่ฝ่อหรือห่อเหี่ยวด้วยอำนาจรู้ทันในพระไตรลักษณ์ พระราชธรรมวาทิ, (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) 2554, 243.)

จากทัศนะของผู้วิจารณ์ พบว่าทัศนะของทั้งสามท่านเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมปัจจุบัน มีจุดที่เห็นพ้องกันและมีมุมมองที่แตกต่างกันอย่างน่าสนใจ ดังนี้สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เน้นเรื่องการสนับสนุนของรัฐในการสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับสมรรถภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ามาเสริม ซึ่งสะท้อนถึงมุมมองที่ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือของรัฐในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุและสร้างคุณค่าในทางจิตวิญญาณ และประมวลู คิตคินสัน มองว่าผู้สูงอายุควรยอมรับความธรรมดาของชีวิต และแสดงตนเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่ลูกหลาน ซึ่งเป็นมุมมองที่เน้นไปทางความเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนรุ่นหลัง โดยให้ความสำคัญกับศีลธรรมและการเรียนรู้จากผู้สูงอายุโดยตรง ในส่วนของพระราชธรรมวาทิ (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) เน้นถึงความสำคัญของการยอมรับในความเปลี่ยนแปลงของสังขารและการพัฒนาอารมณ์เพื่อสร้างความสงบและความมั่นคงในใจ เป็นการเน้นถึงบทบาทภายในที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข ซึ่งส่งผลดีทั้งต่อตนเองและสังคม ในส่วนที่สอดคล้องกันและทั้งสามท่านผู้สูงอายุควรได้รับความสำคัญในสังคมและมีบทบาทที่กว้างขวางขึ้น นอกจากการเป็นที่เคารพจากลูกหลานแล้ว ผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม อีกทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ช่วยเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังและในขณะที่มองต่างกันนั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มองถึงการสนับสนุนจากรัฐเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุ ประมวลู คิตคินสัน เน้นถึงบทบาทของผู้สูงอายุเองในการเป็นแบบอย่างและถ่ายทอดศีลธรรม ส่วนพระราชธรรมวาทิ (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) มุ่งเน้นที่การยอมรับในความเปลี่ยนแปลงของสังขารและการสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ อย่างไรก็ตาม ทั้งสามทัศนะเสริมสร้างมุมมองที่ว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าต่อสังคมไม่เพียงในแง่ของภูมิปัญญา แต่ยังเป็นผู้ที่สร้างแรงบันดาลใจและสร้างเสถียรภาพทางจิตใจให้กับสังคม

ประเด็นที่ 2 สูตรพระพรหม สร้างโลก ในสังคมไทยถือกันมาว่า เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาที่เรียกว่าพรหมวิหารนั้นเป็นธรรมของผู้ใหญ่ ที่จริง "ผู้ใหญ่" หรือ "ผู้เป็นใหญ่" ในที่นี้คือ พระพรหม ซึ่งก็หมายถึงคนนั่นเอง ที่จะต้องพัฒนาตัวเองให้มีจิตใจยิ่งใหญ่ใจประเสริฐเหมือนเป็น หรือแทนพระพรหม ที่เป็นผู้สร้างสรรค์อภิปาลโลก "พรหมวิหาร" จึงมีความหมายที่เป็นสาระว่า มนุษย์ทุกคนนี้แหละ ต้องมีธรรม 4 ข้อนี้ เพื่อทำหน้าที่อย่างพระพรหม ที่รับผิดชอบในการ สร้างสรรค์และดูแลดำรงรักษาโลกคือสังคมนี้ไว้ให้ดี ทุกคนจึงต้องมี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ด้วยกันทั้งนั้น และให้ครบทุกข้อ แต่เมื่อในสังคมไทยนั้นพวกเรานี้ถือกันมาว่า พรหมวิหารเป็น ธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งโดยทั่วไปก็คือผู้สูงอายุ เวลานี้ เรามาเป็นสังคมผู้สูงอายุ ก็มองความหมายในเชิงความรับผิดชอบเสียเลยว่า ผู้สูงอายุจะต้องมีหรือประพฤติพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขานั้น อย่างเช่นผู้นำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั้งหลายในสังคมนี้ ในการที่จะสร้างสรรค์ โลกอภิปาลสังคม เมื่อตกลงตามนี้ บรรดาผู้สูงอายุจะต้องศึกษา เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้น ให้เป็นคุณสมบัติประจำใจ เป็นเนื้อเป็นตัวแห่งชีวิตของตน หลักการรับผิดชอบต่อตนเองและ สังคมมีรากฐานจากธรรมะสองกลุ่มคือ ธรรมที่สร้างสมาธิ 5 ข้อ (ปราโมทย์, ปีติ, ปัสสัทธิ, สุข, สมาธิ) ซึ่งมุ่งสร้างสมาธิและความสงบใจเพื่อการรับผิดชอบต่อตนเอง ส่วนพรหมวิหาร 4 (เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา) เป็นธรรมเพื่อการรับผิดชอบต่อสังคม โดยเน้นให้ใช้ทั้ง 4 ข้ออย่างสมดุล เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาด ผู้สูงอายุซึ่งถือเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ควรใช้พรหมวิหาร 3 ข้อแรก (เมตตา, กรุณา, มุทิตา) เพื่อแสดงความห่วงใยและเป็นมิตรต่อผู้อื่น ในขณะที่ข้อสุดท้าย (อุเบกขา) เป็นการ รับผิดชอบต่อธรรมและการเคารพกฎเกณฑ์สังคม สำหรับพ่อแม่ อาจนำพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการอบรมลูกโดยสร้างความรักความหวังดีด้วยเมตตา กรุณา และมุทิตา พร้อมกับสอนให้ลูก เติบโตและรับผิดชอบต่อชีวิตตนเองโดยการใช้หลักอุเบกขา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุต โต) 2561, 10-13) ซึ่งประเด็นนี้ได้สอดคล้องกับ (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ) โดยได้อธิบายว่า ในการให้ความเมตตา กรุณา ให้ความใกล้ชิดสนิทสนม จึงต้องระวังไม่ให้เสียหลักการ เสียความ ยุติธรรม เช่นเห็นเขากำลังลำบาก มีปัญหาการเงินอย่างหนัก เกิดสงสารเขา จนแม้เขาทุจริตก็ไม่ ลงโทษ เท่ากับส่งเสริมให้เขาทำความผิด ผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องมีอุเบกขาจิตเป็นตัวรั้ง ให้ความเมตตา กรุณา มุทิตา ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการที่ต้องชอบธรรมด้วย ผู้ที่ปรารถนา ความก้าวหน้าในชีวิต ในหน้าที่การงาน ก็ต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีอุเบกขามีความเที่ยงธรรมใน ใจ จึงจะเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถเป็นหลักให้ส่วนรวมยึดถือได้ พรหมวิหารทั้ง 4 ประการคือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นธรรมะของผู้ใหญ่และธรรมะของทุก ๆ คน ที่จะทำให้สามารถ ดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีความสุข และความสำเร็จ ดังนั้นสังคมใดองค์กรใดได้พัฒนา

บุคลากรให้มีพรหมวิหารธรรม องค์กรนั้นย่อมเป็นองค์กรที่มีความสุขและสามารถก้าวสู่ความสำเร็จได้แน่นอน (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2564, 38)

ทัศนะของผู้วิจารณ์ที่กล่าวถึงการใช้ "พรหมวิหาร 4" ในการสร้างเสถียรภาพและคุณภาพของสังคม โดยเฉพาะในผู้สูงอายุซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ใหญ่ของสังคม เป็นมุมมองที่น่าสนใจและมีข้อคิดที่สร้างสรรค์ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า มุมมองการใช้อุเบกขาในทางสังคมนั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เน้นการใช้อุเบกขาเพื่อความรับผิดชอบและรักษาความยุติธรรมในสังคม ซึ่งถือเป็นมุมมองที่สำคัญและเหมาะสมสำหรับการสร้างความสมดุลระหว่างความเมตตาและการปฏิบัติหน้าที่ในสังคม ทว่า อาจเกิดคำถามว่า ในกรณีที่ผู้สูงอายุหรือบุคคลในองค์กรมีความลำเอียงหรือยึดมั่นในความคิดส่วนตัว อุเบกขานี้จะสามารถรักษาความยุติธรรมได้จริงหรือไม่ เพราะบางครั้งอุเบกขาอาจถูกตีความไปในทางที่ละเลยหรือเพิกเฉยหากไม่ถูกใช้อย่างระมัดระวัง ในส่วนการนำพรหมวิหารไปใช้ในองค์กรและการงาน พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ เน้นการประยุกต์ใช้พรหมวิหารในชีวิตการทำงานและองค์กร ซึ่งเป็นแนวคิดที่ดีในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้ออาทรและส่งเสริมความร่วมมือกันในองค์กร อย่างไรก็ตาม การนำพรหมวิหารมาปฏิบัติในบริบทการทำงานจริงนั้นยังเผชิญกับความท้าทาย เนื่องจากลักษณะงานที่ซับซ้อนและความหลากหลายของบุคลากร ทำให้บางครั้งพรหมวิหารถูกมองว่าเป็นเพียงแนวคิดเชิงอุดมคติที่ยากต่อการปฏิบัติจริง การคาดหวังให้ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติพรหมวิหารเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม แม้จะเป็นแนวคิดที่ดี แต่ในทางปฏิบัติอาจเป็นการตั้งความหวังสูงเกินไปหากไม่คำนึงถึงข้อจำกัดส่วนบุคคล ผู้วิจารณ์เสนอให้ "พรหมวิหาร 4" เป็นธรรมะเพื่อการประพฤติปฏิบัติของผู้สูงอายุและบุคลากรในองค์กร เป็นแนวคิดที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม อย่างไรก็ตาม การนำพรหมวิหารมาใช้ให้เกิดผลลัพธ์เชิงปฏิบัติยังคงมีข้อจำกัดที่ต้องคำนึงถึง เช่น การใช้อุเบกขาให้เหมาะสม การนำไปใช้ในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม และการส่งเสริมการฝึกฝนให้ผู้สูงอายุสามารถเป็นแบบอย่างทางธรรมะได้

ประเด็นที่ 3 สุตพระราชา สร้างรัฐ เมื่อมีจิตใจของพระพรหมผู้สร้างสรรพจักรวาลโลกพร้อมตัวอย่างที่ว่านี้ด้วยพรหมวิหาร < แล้ว ก็ออกสู่ปฏิบัติการในการสร้างสรรค์อภิวาสสังคมนั้นด้วย สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักที่สวมรับต่อทอดคล้องจองกับพรหมวิหารนั้น โดยสมบูรณ์

สังคหวัตถุ คือ หลักการสงเคราะห์ชุมชนยึดเหนี่ยวจิตใจรวมคนเข้าด้วยกันประสานสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว พรหมวิหารเป็นคุณธรรมและท่าทีของจิตใจ แล้วก็ออกสู่ปฏิบัติการทางกายและวาจา ด้วยสังคหวัตถุ 4 คือ

1. ทาน การให้ แจกจ่ายแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จัดสรรให้มิกินมิใช้ทั่วถึงกัน

2. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก ถ้อยคำที่พูดด้วยใจปรารถนาดีว่าจวนาชื่นใจชวนให้อยากทำ
อยากปฏิบัติกรณนั้นๆหรือชวนใจให้มาพบปะพูดจาใช้ปัญญาร่วมกันคิดการแก้ปัญหาและ
ปรึกษาหารือที่จะทำการทั้งหลาย

3. อตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ทำประโยชน์ให้ ช่วยด้วยแรงงานหรือกำลังความรู้
ความสามารถ ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์แก่คน แก่ชุมชน แก่มวลประชาสามข้อแรกนี้ ทำด้วยใจ
ที่มีเมตตา หรือมีกรุณา หรือมีมิตตา เป็นหลัก

4. สมานัตตตา มีตนเสมอสมาน เสมอกันในธรรมและสมานกันโดยธรรม

- สมานอัตตา คือ มีตัวเสมอกัน เท่ากัน และเข้ากัน (เสมอภาค และสมานกัน)-

- สมานกิจจ คือ ร่วมงานร่วมการ ทำเท่ากัน (ตามกำลัง)และ ทำเข้ากัน

- สมานสุขทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน

ข้อที่ 4 นี้ ทำด้วยใจที่มีอุเบกขาซึ่งถือธรรมเป็นหลัก โดยสามข้อแรกซึ่งมองที่คนเข้ามา
ประกอบตามเรื่องราวที่บันทึกไว้ ซึ่งพ่วงมากับพระพุทธศาสนา สังคหวัตถุ 4 นี้ เป็นหลักสำคัญใน
การปกครอง ตั้งแต่ครองบ้านจนถึงครองเมือง ซึ่งใช้ปฏิบัติกันตลอดมา แม้แต่คำว่า "ราชา" ท่านก็
วิเคราะห์ศัพท์ไว้ จะเรียกว่าเป็นคำนิยามก็ได้ว่า "จตุหิ สงคหวัตถุหิ ชนํ รมยเซตติ ราชา." (ชื่อว่า
ราชา เพราะทำให้ประชาชนชื่นชมยินดีมีสุขเอบอ้อม ด้วยสังคหวัตถุ 4 ประการ, เช่น อก.อ. 2/87)
เรื่องสังคหวัตถุ 4 แสดงหลักไว้ และบรรยายพอเป็นเค้าเท่านั้นก่อน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์,
(ป.อ. ปยุตโต) 2561,13-15) ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับ (พระไตรปิฎกภาษาไทย,11/273/216-
218) มีพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ในสังคาลกสูตร ความตอนหนึ่งว่า “การให้ปันกัน
, การเจรจาไพเราะ, การบำเพ็ญประโยชน์ในโอกาส, ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมนั้น ๆ ตามควร,
ธรรมเหล่านี้แล เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจในโลก เหมือนสลักเพลาคูมรถที่แล่นไปได้ฉะนั้น ถ้า
ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันเหล่านี้ไม่พึงมีไซ้ มารดาและบิดาก็จะไม่พึงได้รับความนับถือหรือ การ
บูชาเพราะเหตุแห่งบุตร เพราะบัณฑิตทั้งหลายพิจารณาเห็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันเหล่านี้
ฉะนั้น บัณฑิต เหล่านี้จึงถึงความใหญ่และเป็นผู้ที่หมู่ชนสรรเสริญ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย
11/273/216-218)

ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การนำ "พรหมวิหาร 4" มาสร้างสรรค์และอภิบาลสังคมควร
ควบคู่ไปกับ "สังคหวัตถุ 4" ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยสร้างความสามัคคีและความผูกพันภายในสังคม
โดยสังคหวัตถุ 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้), ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ), อตถจริยา (การทำ
ประโยชน์), และสมานัตตตา (การเสมอภาคและสมานกัน) ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นคุณธรรมที่เชื่อมโยง
ผู้คนให้มีความรู้สึกเอื้อเฟื้อและเคารพซึ่งกันและกัน พระไตรปิฎกภาษาไทย (สังคาลกสูตร)
อธิบายว่า คุณธรรมทั้ง 4 ประการเหล่านี้เป็นหลักสำคัญในการสร้างความเป็นหนึ่งในสังคม เมื่อ

ผู้นำหรือผู้ที่มีบทบาทในสังคมยึดมั่นในสังคหวัตถุ 4 ก็จะได้รับคามนับถือจากประชาชน และยัง สามารถสร้างความสามัคคีอันแข็งแกร่งในชุมชนได้ ในขณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เน้นถึงความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างคุณธรรมของผู้นำ ซึ่งทำให้ผู้นำ ได้รับการยอมรับและเคารพจากประชาชน เพราะผู้นำที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อและปฏิบัติตนอย่างเสมอภาค ย่อมเป็นที่นับถือของสังคม ผู้วิจารณ์เห็นว่าผู้นำที่ยึดมั่นในหลักนี้จะสร้างความสามัคคีในสังคมได้อย่างยั่งยืน และช่วยให้สมาชิกเกิดความรู้สึกผูกพันและมีความสุขร่วมกัน

จุดเด่นของหนังสือ: หนังสือ “ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ” เป็นหนังสือที่มีจุดเด่นสะดุดตาด้วยชื่อเรื่องซึ่งดึงดูดความสนใจ ทำให้อยากหยิบขึ้นมาอ่าน โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่กำลังจะเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุ หรือมีอายุเกิน 60 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อ่านหลักของหนังสือเล่มนี้ หนังสือถูกออกแบบให้เป็นมิตรกับผู้อ่านทุกวัย โดยใช้อักษรตัวใหญ่และเน้นหัวข้อสำคัญเพื่อความสะดวกในการอ่าน เป็นหนังสือธรรมะที่น่าเสนอภาษาร่วมสมัย เข้าใจง่าย และไม่ซับซ้อน ช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกผ่อนคลายและมีกำลังใจที่จะนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้การใช้ชีวิตร่วมกับลูกหลานและคนรอบข้างเป็นไปด้วยความสุขอย่างแท้จริง นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังมีคุณค่าต่อการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุ ให้เห็นถึงศักยภาพของตนในการเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม และช่วยสร้างความรู้สึกไม่เหงาหรือโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ผู้สูงอายุหลายคนเผชิญ

จุดที่ควรพิจารณา

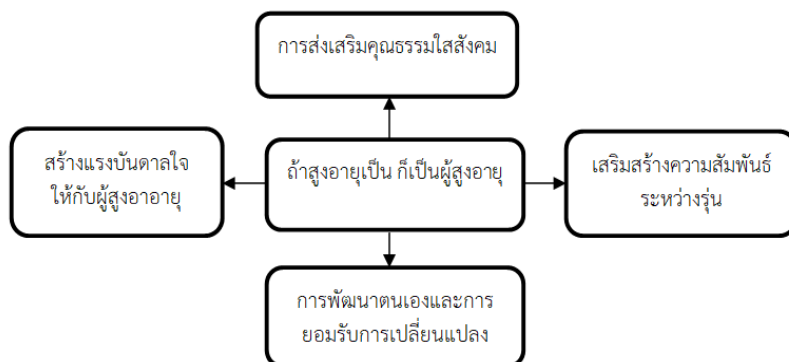
ผู้ศึกษามองเห็นบางประเด็นว่า หนังสือเล่มนี้มีการใช้ศัพท์ภาษาบาลีค่อนข้างมาก โดยบางคำยังคงเขียนแบบบาลีดั้งเดิมที่ไม่ประกอบวรรณยุกต์หรือการประวิสรรชนีย์ (สละ - ะ) เต็มรูปแบบเหมือนภาษาไทย ซึ่งอาจเป็นปัญหาในการอ่านสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีพื้นฐานภาษาบาลีหรือไม่คุ้นเคยกับบาลีมาก่อน จึงควรปรับการเขียนเป็นบาลีแบบไทย เพื่อให้ผู้สูงอายุที่ไม่ชำนาญภาษาบาลีสามารถอ่านและทำความเข้าใจกับสารธรรมได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ศึกษา หากได้นำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง

สรุปโดยรวม

หนังสือ “ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ” เป็นหนังสือที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือในสังคม เช่น **ส่งเสริมคุณธรรมในสังคม** : การนำเสนอว่าผู้สูงอายุควรมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สร้างสรรค์และเสริมสร้างคุณธรรมในชุมชน ถือเป็นการยกย่องคุณค่าที่ผู้สูงอายุมิต่อสังคม ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามแบบอย่างของพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้

เกิดความสงบสุขและเสถียรภาพทางสังคม **สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุ** : การเน้นให้ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นแบบอย่างด้านศีลธรรมและคุณธรรม แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าและความหมายในชีวิต ช่วยให้พวกเขารู้สึกมั่นใจและภูมิใจในบทบาทของตนเองในสังคม อีกทั้งเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองด้านจิตใจและการเป็นผู้ให้ในสังคม **กระตุ้นให้รัฐและสังคมสนับสนุนผู้สูงอายุ** : การที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ชี้ถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากรัฐ เป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักและส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุผ่านการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและกิจกรรมที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในระยะยาว **เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น** : เป็นการอธิบายให้เห็นว่าผู้สูงอายุควรเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่ลูกหลาน ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเคารพและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและผูกพันกับครอบครัวและสังคมรอบข้าง **การพัฒนาตนเองและการยอมรับความเปลี่ยนแปลง** : อธิบายให้ผู้สูงอายุได้ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังขารและการพัฒนาอารมณ์เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รู้จักการฝึกฝนจิตใจให้มั่นคง เป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ในสังคมและเป็นแบบอย่างในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติของชีวิต

หนังสือ "ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ" เป็นคำกล่าวที่กระตุ้นให้เราใคร่ครวญถึงบทบาทและคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมสมัยใหม่ ที่ไม่เพียงแต่หมายถึงการมีอายุที่มากขึ้น แต่ยังสะท้อนถึงความรักชอบและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมที่มีคุณค่าเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรุ่นหลัง คำนี้ชวนให้เราพิจารณาถึงความสำคัญของการมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เสริมสร้างความสงบสุขในชุมชน และย้ำเตือนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้วยการนำหลักการของพรหมวิหารและสังคหวัตถุมาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่มีความเคารพและความรักระหว่างรุ่น อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในการร่วมกันสร้างสังคมที่ดีและสงบสุขสำหรับทุกคนดังแสดงตามภาพนี้

หนังสือเล่มนี้นำเสนอแนวคิดและข้อเสนอที่มีความสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสังคม โดยมุ่งเน้นที่คุณธรรมและจริยธรรมที่ผู้สูงอายุควรมีเพื่อสร้างความสงบสุขในชุมชน ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา) ที่ช่วยสร้างเสถียรภาพและความสงบสุขในสังคม ผู้สูงอายุจะรู้สึกมั่นใจและภูมิใจในบทบาทของตน ส่งผลให้พวกเขาสามารถพัฒนาตนเองด้านจิตใจ และเป็นผู้ให้ในสังคม นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมความเคารพและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่น ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและผูกพันกับครอบครัวและสังคม ยิ่งไปกว่านั้น หนังสือยังสนับสนุนให้ผู้สูงอายุยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและพัฒนาอารมณ์ เพื่อให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- ประมวล คิตติณัน. (2533). *เตรียมใจสู่วัยสูงอายุ*. กรุงเทพฯ: แปลนพับลิชชิง.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2554). *ทันโลกทันธรรม 4*. กรุงเทพฯ: สุขุมวิทการพิมพ์.
- พระราชธรรมวาทी (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). (2554). *การเตรียมพร้อม*. รวมบทพระธรรมเทศนา และปาฐกถากันต์พิเศษ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิศรุต สุขธรรม และพฤษภา สุขธรรม. (2561). *ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ*. นครปฐม: สำนักพิมพ์หอพระไตรปิฎก.

